

COMPETIȚIA PENTRU ȘEFIA MARELUI STAT MAJOR ÎN ANII CRIZEI BALCANICE ȘI AI NEUTRALITĂȚII (1912-1916)

Prof. univ. dr. Petre OTU

Președinte al Comisiei Române de Istorie Militară

Studiul analizează competiția pentru ocuparea funcției de șef al Statului Major General în timpul crizei balcanice (1912-1913) și în perioada neutralității României (1914-1916). Poziția a fost foarte importantă și s-a bucurat de un prestigiu sporit, deoarece a creat condiții pentru afirmarea pe câmpul de luptă și, implicit, pentru glorie militară. Prin urmare, numărul concurenților a fost destul de mare. Decisivă însă în numirea șefului Statului Major General, care, în timpul războiului, a fost transformat în Marele Cartier General, a fost alegerea din partea factorului politic, respectiv a partidului de guvernământ și a regelui, care era „șeful puterii armate”.

Soluția aleasă la începutul conflictului mondial, care a funcționat chiar și după ce România a intrat în război, avându-l ca șef pe generalul Vasile Zottu și pe generalul Dumitru Iliescu în funcția de șef-adjunct, dar care conducea, de fapt, operațiunile armatei române, a fost una ineficientă. Abia la începutul lunii decembrie 1916, persoana potrivită pentru conducerea Marelui Cartier General a fost găsită în persoana generalului Constantin Prezan.

Cuvinte-cheie: Statul Major General, Ion I.C. Brătianu, armate europene, Vasile Zottu, resurse teritoriale.

INTRODUCERE

Una dintre componentele *revoluției în afaceri militare* din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost constituirea *statului major* pe întreaga ierarhie, de la nivel de unitate până la nivel statal, în vârful piramidei aflându-se Marele Stat Major. La început, acesta avea atribuții relativ restrânse, dar, treptat, a dobândit noi sarcini, astfel că a devenit o structură esențială în organica armatelor europene.

Un rol foarte important în perfecționarea acestei structuri l-au avut feldmareșalii germani Helmuth von Moltke (1800-1891) și Alfred von Schlieffen (1833-1913), în a doua jumătate a aceluiași veac (Black, 2004, pp. 115, 131-132). Primul, supranumit și „*Moltke cel Bătrân*”, spre a-l deosebi de nepotul său, cu un rol activ în preajma și la începutul „*Marelui Război*”, a fost șef al Marelui Stat Major german între 1857 și 1888, având o contribuție esențială la victoriile Prusiei împotriva Danemarcei (1864), Austriei (1866) și Franței (1870-1871), care au condus la cel de al doilea Reich german (Droz, 2006, pp. 56-75). Opera sa a fost continuată de Alfred von Schlieffen, cel ce a ocupat acest post între anii 1891 și 1906, cunoscut îndeosebi pentru Planul de atacare a Franței (Schneider, 1964).

În esență, statul major se ocupa cu pregătirea armatei pentru război, planificarea luptei și a operațiilor, iar ministerul de resort avea drept principală sarcină construcția militară, în ansamblul ei, precum și asigurarea armatei cu tot ceea ce îi este necesar pentru a avea succes pe câmpul de luptă.

Statul major se ocupa cu pregătirea armatei pentru război, planificarea luptei și a operațiilor, iar ministerul de resort avea drept principală sarcină construcția militară, în ansamblul ei, precum și asigurarea armatei cu tot ceea ce îi este necesar pentru a avea succes pe câmpul de luptă.

CREAREA MARELUI STAT MAJOR ȘI LINIILE PRINCIPALE DE EVOLUȚIE PÂNĂ ÎN 1914

Aflată în plin proces de modernizare după prima afirmare puternică pe un câmp de luptă modern, între anii 1877 și 1878, armata română resimțea totuși lipsa unui organ central de stat major, care să asigure o coordonare eficientă a eforturilor pentru creșterea gradului ei de operativitate. Și până la acea dată a funcționat o structură de stat

Prin Înaltul Decret nr. 2945, din 29 noiembrie/ 11 decembrie 1882, a fost creat Marele Stat Major al Armatei. Actul normativ stipula că noul organism se afla sub ordinele imediate ale Ministerului de Război și sub direcția șefului de Stat Major General al armatei.

major, a cărei dată de naștere este 12/24 noiembrie 1859 (*Monitorul Oastei*, 1860, pp. 322-325; Cioflină, 1994, pp. 77-78)¹. Dar, cu toate modificările legislative și instituționale, aceasta nu răspundea integral exigențelor *revoluției în afaceri militare*, aflată în plină desfășurare pe plan european, și noului stadiu de evoluție a organismului militar românesc.

Acest neajuns a fost înlăturat în perioada 1882-1883, când s-a adoptat legislația prin care s-a înființat Marele Stat Major. Prin Înaltul Decret nr. 2945, din 29 noiembrie/11 decembrie 1882, a fost creat Marele Stat Major al Armatei (Cioflină, lb., pp. 16-17, 87-97). Actul normativ stipula că noul organism se afla sub ordinele imediate ale Ministerului de Război și sub direcția șefului de Stat Major General al armatei. Atribuțiunile sale erau stabilite astfel:

- studiul chestiunilor de organizare militară;
- studiul și pregătirea operațiunilor în vederea războiului (mobilizare și concentrarea trupelor, pregătirea etapelor și a diferitelor servicii auxiliare – serviciul de cale ferată, poștă, telegraf, informații);
- elaborarea și actualizarea hărții țării;
- studiul geografiei și al topografiei țărilor străine;
- studiul forțelor militare ale diferitelor state și analiza permanentă a afacerilor lor militare.

Un pas înainte l-a reprezentat promulgarea, la 6/18 martie 1883, a *Legii asupra serviciului de stat major*, adoptată, în anul anterior, de către Parlament. După cum declara colonelul Ștefan Fălcoianu, actul normativ privea unul dintre serviciile cele mai importante ale armatei, împlinea un gol în legislația militară și avea drept obiect răspândirea în armată a cunoștințelor militare, precum și organizarea pe baze solide a celui mai important serviciu în orice armată, acela de *stat major* (*Apărarea națională și Parlamentul României*, 1992, p. 150).

Principiile generoase ale acestei legislații, inițiată sub conducerea premierului Ion C. Brătianu, care deținea și portofoliul Ministerului de Război (1 august 1882-22 iunie 1884), au fost modificate și, în destule

¹ Prin Înaltul Ordin de Zi, nr. 83 din 12/24 noiembrie 1859, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a înființat „Corpul de Stat Major General al Principatelor Unite”, cu atribuții „pentru executarea lucrărilor tehnice militare și alte misiuni în care se cer cunoștințe militare speciale”. Data de 12 noiembrie a devenit, astfel, ziua Statului Major al Apărării, actuala denumire a acestei structuri.

cazuri, chiar încălcate prin reglementările din 1895 și 1909, precum și prin elaborarea regulamentelor de funcționare din anii 1884, 1891, 1899 și 1912.

Iată cum, prin *Regulamentul* din 1891, Marele Stat Major forma o direcție specială superioară în cadrul Ministerului de Război. În caz de conflict armat, se diviza într-o „*parte sedentară*” și o „*parte mobilă*”, ceea ce va deveni, ulterior, Marele Cartier General (Otu, 2009, p. 56).

În 1895, se aduc noi modificări *Legii serviciului de stat major* din 1883. Acesta se diviza în trei secțiuni:

- a) Serviciul de stat major general al armatei, executat de ofițeri cu studii speciale care compuneau Marele Stat Major;
- b) Serviciul geografic și topografic al armatei, executat de ofițeri cu cunoștințe speciale de geodezie și topografie ce constituiau Institutul Geografic al Armatei;
- c) Serviciul de stat major al marilor comandamente.

Alte câteva modificări importante privind perfecționarea organizării și funcționării serviciului de stat major, îmbunătățirea încadrării și a nivelului de pregătire a personalului s-au făcut prin *Legea din 1909* și regulamentul de funcționare din 1912. Astfel, din 1909, Serviciul de stat major cuprindea două componente: Marele Stat Major și statele majore ale marilor unități, iar ofițerii selecționați erau trimiși să urmeze, la Marele Stat Major, un „*curs complementar de stat major*”. În 1912, s-a statuat o organizare mai detaliată a Marelui Stat Major la mobilizare, pe cele două eșaloane, astfel:

- a) Statul Major General (în fapt, Marele Cartier General), „*partea activă*”, cu sarcina de a conduce operativ trupele angajate în conflict; era plasat cât mai aproape de front și sub autoritatea comandantului de căpetenie al armatei;
- b) Marele Stat Major, „*partea sedentară*”, care rămânea la Ministerul de Război, exercitându-și autoritatea asupra zonei interioare, cu misiunea de a mobiliza toate resursele teritoriale și a alimenta continuu, cu oameni și materiale, trupele aflate în zona de operații.

Administrația centrală a devenit și mai stufoasă prin crearea, la Ministerul de Război, a inspectoratelor de armă (direcțiilor), care se suprapuneau atribuțiilor Marelui Stat Major (*Anuarul Armatei*, 1909,

În 1912, s-a statuat o organizare mai detaliată a Marelui Stat Major la mobilizare, pe cele două eșaloane, astfel: Statul Major General (în fapt, Marele Cartier General), „partea activă”, cu sarcina de a conduce operativ trupele angajate în conflict, și Marele Stat Major, „partea sedentară”, care rămânea la Ministerul de Război, exercitându-și autoritatea asupra zonei interioare, cu misiunea de a mobiliza toate resursele teritoriale și a alimenta continuu, cu oameni și materiale, trupele aflate în zona de operații.

Poziția de șef al Marelui Stat Major era una râvnită, fiind ocupată de o serie de personalități importante ale epocii, precum: Alexandru Cernat, Constantin Barozzi, Alexandru Carcalețeanu, Constantin Poenaru, Iacob Lahovary, Nicolae Tătărescu, Grigore Crăiniceanu.

pp. 3-17)². Se adăugau numeroase comitete și consilii, precum: Consiliul Superior al Armatei; Comitetul inspectorilor generali; comitetele consultative: al Statului Major General, al infanteriei, cavaleriei, artileriei, genului, al marinei, al serviciului sanitar, al intendenței, al armamentului, al învățământului militar etc. (*Anuarul Armatei*, 1915, pp. 25-27). În plus, a dobândit o pondere sporită Secretariatul General al Ministerului de resort, în fruntea acestuia fiind pusă, de regulă, o persoană apropiată partidului de guvernământ.

Structura Administrației Militare Centrale a fost completată cu Inspectoratul General al Armatei, condus de prințul moștenitor Ferdinand. În aceste condiții, numeroase izvoare arată rolul modest pe care îl avea Marele Stat Major în ansamblul organismelor de conducere, faptul că acesta era parazitat de alte organe create între timp. Concluzia era că „*Marele Stat Major se găsește în neputință ca să dea impulsunea cuvenită pregătirii armatei pentru războiu*” (*Armata Română în timpul ultimelor 40 de ani*, 1906, p. 34).

Cu toate acestea, poziția de șef al Marelui Stat Major era una râvnită, fiind ocupată de o serie de personalități importante ale epocii, precum: Alexandru Cernat, Constantin Barozzi, Alexandru Carcalețeanu, Constantin Poenaru, Iacob Lahovary, Nicolae Tătărescu, Grigore Crăiniceanu ș.a.

CRIZA BALCANICĂ

Un eveniment care a sporit importanța Serviciului de stat major a fost criza balcanică din anii 1912-1913. Primul Război Balcanic s-a desfășurat în perioada 25 septembrie/8 octombrie 1912-30 mai/13 iunie 1913, beligeranți fiind Imperiul Otoman, pe de o parte, și Liga Balcanică (Bulgaria, Serbia, Grecia, Muntengru), pe de altă parte (*A Concise History of the Balcan Wars 1912-1913*, 1998).

În acest conflict, încheiat cu victoria aliaților balcanici, România a păstrat neutralitatea, declarând că va interveni dacă se va schimba balanța de forțe la sudul Dunării³. Situația critică din vecinătate a impus ample măsuri de întărire a armatei, ceea ce a sporit și rolul Marelui

² Direcția 1 – infanterie, 2 – cavalerie, 3 – artilerie, 4 – geniu, 5 – marină, 6 – sanitară, 7 – intendență. Ulterior, s-au mai adăugat direcțiile 8 – armamentul și 9 – școlile militare.

³ Pentru poziția României în această criză, a se vedea *Documente Diplomatice. Evenimentele din Peninsula Balcanică. Acțiunea României 20 septembrie 1912-1 august 1913* (1913). (Cartea verde); Maiiorescu, 1995; Zbucea, 1999.

Stat Major, mai ales că, în perspectiva intervenției, el avea obligația definitivării proiectelor strategice.

Șeful Marelui Stat Major era generalul Alexandru Averescu, instalat în funcție la 18 noiembrie 1911, ministrul de resort fiind Nicolae Filipescu. Predecesorul său era generalul Vasile Zottu, dar Filipescu l-a preferat pe Averescu, deși a avut de depășit opoziția colegului său de partid, Alexandru Marghiloman. Acesta a avut un rol major în înlăturarea lui Averescu din fruntea Ministerului de Război, pe care l-a acuzat, într-o interpelare, de nereguli administrative (Otu, 2019, pp. 73-85)⁴. Practic, Marghiloman a făcut jocul lui Ion I.C. Brătianu, ce dorea să scape de Averescu, pe care îl bănuia de simpatii față de Take Ionescu.

Războiul româno-bulgar din vara anului 1913 a însemnat prima prezență a armatei române pe un câmp de luptă, după trei decenii și jumătate. În fruntea Marelui Stat Major s-a aflat generalul Alexandru Averescu⁵, iar comandantul de căpetenie a fost principele moștenitor Ferdinand (Parfeni, 1914; Petrescu, 1914; Lascarov-Moldoveanu, 1915; Otu, 2017). Campania din sudul Dunării a reflectat starea armatei, după o lungă perioadă de pace, în care reformele nu au avut nici coerența și nici amploarea necesară pentru a o transforma într-un organism de luptă modern. Prin urmare, deși nu au avut loc lupte, Bulgaria capitulând, marile unități române au vădit o serie de lipsuri structurale în ceea ce privește organizarea, dotarea, pregătirea corpului de cadre, instruirea trupeii, starea sanitară etc.

Prestația lui Alexandru Averescu a fost apreciată în mod diferit. Personalități care au participat la Campania din sudul Dunării au remarcat puterea de muncă și energia lui Alexandru Averescu: „Singurul care își făcea datoria la post – scria Constantin Argetoianu – era generalul Alexandru Averescu, șeful Marelui Stat Major, care făcea ce putea cu materialul pe care îl avea la îndemână”. (2008, p. 231).

Nicolae Iorga, aflat și el în Bulgaria, l-a evaluat pe Alexandru Averescu într-o lumină pozitivă. Descriind vizita neașteptată a acestuia la comandamentul Corpului I Armată pentru a se interesa de prea rapidă înaintare a trupelor române, ilustrul istoric l-a văzut „slab, uscat;

*Războiul
româno-bulgar
din vara
anului 1913 a
însemnat prima
prezență a
armatei române
pe un câmp
de luptă, după
trei decenii și
jumătate. În
fruntea Marelui
Stat Major s-a
aflat generalul
Alexandru
Averescu, iar
comandantul
de căpetenie a
fost principele
moștenitor
Ferdinand.*

⁴ Alexandru Marghiloman, în memoriile sale (1927, pp. 85-87), oferă detalii asupra numirii lui Averescu, el fiind rugat, în acest sens, de Titu Maiorescu și Petre P. Carp. Filipescu aprecia „că nu poate rămâne la minister fără Averescu”, iar consimțământul lui Marghiloman a fost primit cu „efusivitate”, asigurându-l oricând de „reciprocitate”.

⁵ Titulatura oficială era de Șef al Serviciului de stat major.

„Întregul acestei acțiuni sămăna mai mult cu o excursie (...) și conducerea supremă era încredințată unui om de mare merit, pe care l-am văzut întâia oară, generalul Averescu, înalt, foarte slab, osos, cu o privire fosforică în ochii mici și reci, vrăjind pe aceia cari aveau de-a face cu dânsul și dându-li-se siguranța că tot ce face trebuia făcut și trebuia făcut așa, cu siguranța izbândeii la capăt. Acest neobișnuit comandant era desigur și un strateg priceput, dar, mai ales, un animator de ostași.”

redus la o formulă matematică sigură (...), cum este, n-are nevoie de odihnă și de alte cerințe omenestești”. (1913, p. 174).

Tot Nicolae Iorga, în *Memorii* (1934, p. 190), l-a caracterizat în termeni elogioși: „Întregul acestei acțiuni, scria savantul, sămăna mai mult cu o excursie (...) și conducerea supremă era încredințată unui om de mare merit, pe care l-am văzut întâia oară, generalul Averescu, înalt, foarte slab, osos, cu o privire fosforică în ochii mici și reci, vrăjind pe aceia cari aveau de-a face cu dânsul și dându-li-se siguranța că tot ce face trebuia făcut și trebuia făcut așa, cu siguranța izbândeii la capăt. Acest neobișnuit comandant era desigur și un strateg priceput, dar, mai ales, un animator de ostași, cu toate că-i lisia glasul, gestul, talentul oratoric, căldura. O siluetă și o căldură de Moltke, cu același calcul exact al tuturor posibilităților, cu aceeași indiferență pentru tot ce este alături”. (Ib.).

Adversarii săi, și nu puțini, în special cei din zona politică, dar nu numai, au criticat concepția lui strategică și modul în care a condus trupele la sudul Dunării. Este de menționat campania furibundă desfășurată de Partidul Național Liberal și de unele organe de presă, cum ar fi „Viitorul” și „Adevărul”, împotriva armatei și, implicit, asupra lui Averescu.

După cum scria și generalul Radu R. Rosetti, campania din presă a liberalilor făcea mult rău armatei și, de aceea, la insistențele sale pe lângă Ion I.C. Brătianu (cei doi erau cumnați), campania a încetat. „M-a invitat la fratele său, Vintilă – scria Radu R. Rosetti –, care a poftit și pe I.G. Duca. După o lungă discuție, am obținut de la dânsii ca să înceteze campania ce o ducea presa liberală contra armatei, campanie ce avea ca scop, după spusa lui Ion I.C. Brătianu, să împiedice pe N. Filipescu și pe generalul Averescu de a se întoarce ca triumfători la București”. (2020, p. 481).

NEUTRALITATEA. COMPETITORI LA ÎNALTA FUNCȚIE

După încheierea crizei balcanice, al cărei ultim act a fost Pacea de la București (28 iulie/10 august 1913), guvernul condus de Titu Maiorescu și-a epuizat, practic, resursele. Pe lângă campania declanșată de liberali privind necesitatea reformelor, un factor al pierderii credibilității l-au reprezentat disputele din interiorul taberei conservatoare.

La sfârșitul anului 1913, conservatorii au fost nevoiți să plece de la putere (Iordache, 1972, pp. 259-271), guvernarea fiind preluată

de liberali, conduși de Ion I.C. Brătianu, ce ocupa, pentru a doua oară, fotoliul de prim-ministru (Mamina, Bulei, 1994, pp. 127-132).

Prim-ministrul și-a rezervat pentru sine și șefia Ministerului de Război, unul dintre cele mai importante departamente în orice guvern. Această situație nu era una inedită, întrucât au mai existat cazuri în care premierul prelua și Ministerul de Război. De exemplu, fostul lider liberal, D.A. Sturdza, a cumulat ambele funcții, de premier și de ministru de Război, în perioada 11 februarie 1901-20 decembrie 1904 (*Miniștrii apărării naționale*, 2012; Damean, 2013).

Soluția avea, deopotrivă, avantaje și dezavantaje. Cunoscând bine starea armatei, premierul Brătianu, participant la războiul româno-bulgar, putea să impulsioneze, cu autoritatea funcției, procesul de reformă, devenit prioritar în programul de guvernare (Otu, 2015; *Armata României și politica națională*, 2015, pp. 44-45). În același timp, având în vedere multitudinea de responsabilități pe care un prim-ministru le avea, el dispunea de un timp relativ scurt spre a se apleca în detalii asupra problemelor atât de complexe ale armatei. În aceste condiții, l-a numit pe colonelul Dumitru Iliescu, avansat imediat la gradul de general (14 martie 1914), la șefia Secretariatului general al departamentului de resort. El a devenit, astfel, personalitatea cea mai importantă în administrarea activităților Ministerului de Război.

Această poziție înaltă avea la bază prietenia dintre prim-ministru și generalul Iliescu. Împrejurările acestei legături foarte apropiate sunt explicate, după război, de Dumitru Iliescu. În ședința Senatului din 13 iunie 1924, el sublinia: „*D-nilor, ieșind sublocotenent la 1 iulie 1886, întâiu la clasificație dintre camarazii mei de promoție, tot întâiu fiind neconținut în Școala de fii de militari din Craiova, m-am prezentat ilustrului bărbat de Stat, Ion C. Brătianu, care luase în acel an interimatul Ministerului de Război, cu ocazia plecării în Franța, într-un concediu de cinci ani, unde mergeam să urmez cursurile Școlii politehnice din Paris și acelea ale Școlii de artilerie și geniu din Fontainebleu. În audiența avută la marele Român, printre alte recomandățiuni, mi-a spus să leg, la Paris, prietenie cu fiul său, Ionel, care era și d-nia sa pe atunci elev al Școlii politehnice. De la această recomandățiune d-lor datează cunoștința cu prim-ministrul de azi al țării și cu frații Brătianu, căci cu toții am fost elevi ai școlilor din Paris. Origina, deci, a preteniei mele cu frații Brătianu a fost o camaraderie de școală, iar nu o afinitate politică*”. (Iliescu, 1924, pp. 3-4).

Cunoscând bine starea armatei, premierul Brătianu, participant la războiul româno-bulgar, putea să impulsioneze, cu autoritatea funcției, procesul de reformă, devenit prioritar în programul de guvernare.

La 1 aprilie 1914, Vasile Zottu a fost investit șef al Marelui Stat Major, un general capabil, din arma geniului, care se remarcase până atunci în diverse funcții, inclusiv în activitatea de construcție a Palatului Cercului Militar al ofițerilor din garnizoana București. El fusese trecut în rezervă cu puține zile în urmă, dar a fost reactivat și numit în fruntea Marelui Stat Major la vârsta de 61 de ani, fiind cel mai vârstnic titular al acestui înalt post de până la acea dată.

În pofida acestor precizări, înalta poziție în care a fost investit Dumitru Iliescu o datora, în mare parte, vechii prietenii dintre cei doi. Nu însă în totalitate. Ionel Brătianu participase la Campania armatei la sudul Dunării în calitate de ofițer de rezervă și ajunsese la concluzia valorii scăzute a corpului de generali. Prin urmare, a dorit un om mai tânăr și foarte apropiat, care să fie capabil să realizeze marile reforme din domeniul militar. Alegerea s-a oprit la Dumitru Iliescu. Acesta era un militar capabil, energic, dar nu avea o anvergură deosebită. În plus, fiind mai tânăr și ajuns într-o postură înaltă, râvnită de mulți alții, mai vechi în grad, nu se bucura de multe simpatii în rândul corpului ofițeresc.

Soluția la nivelul Marelui Stat Major era una la fel de discutabilă. Întrucât se știa de faptul că liberalii vor veni la putere, pentru a nu risca o demitere din partea acestora, Alexandru Averescu și-a dat demisia din funcția de șef al Marelui Stat Major, el preluând funcția de comandant al Corpului 1 armată, al cărui sediu era la Craiova. Ad-interim la conducerea Marelui Stat Major a fost numit colonelul, ulterior general, Constantin Christescu, subșef al structurii până la acea dată (Cătănici, 2014, p. 113).

La 1 aprilie 1914, Vasile Zottu a fost investit șef al Marelui Stat Major, un general capabil, din arma geniului, care se remarcase până atunci în diverse funcții, inclusiv în activitatea de construcție a Palatului Cercului Militar al ofițerilor din garnizoana București (Otu, 2012, pp. 63-79). El fusese trecut în rezervă cu puține zile în urmă, dar a fost reactivat și numit în fruntea Marelui Stat Major la vârsta de 61 de ani, fiind cel mai vârstnic titular al acestui înalt post de până la acea dată. Pentru coordonarea activității de stat major din armata română, având în vedere experiența de până atunci și vârsta sa, generalul Zottu nu era cea mai potrivită soluție, iar rolul său a devenit, treptat, din ce în ce mai șters, pentru a sfârși în a fi șeful nominal al structurii.

Declanșarea conflagrației mondiale la 15/28 iulie 1914, prin atacul Austro-Ungariei asupra Serbiei, a accentuat competiția pentru șefia Marelui Stat Major, mulți considerând că soluția Vasile Zottu este provizorie în perspectiva intrării României în conflict. Totuși, la izbucnirea ostilităților, structura administrației centrale a Ministerului de Război a rămas aceeași: ministru – Ion I.C. Brătianu, secretar general – Dumitru Iliescu, șef al Marelui Stat Major – general Vasile Zottu.

Dar, cine erau competitorii la înalta funcție? Unul dintre ei era generalul Alexandru Averescu, deși, așa cum am precizat, el nu se bucura de aprecierea prim-ministrului Brătianu. Își făcea însă iluzii. La 18 iulie 1914, el consemna: „*Mi se scrie, în particular, că aș fi destinat să comand o armată. În urmă, zilele acestea, s-a revenit asupra ideii. Prin faptul că nu s-a numit sau destinat un altul, să presupun că voi fi înlocuit cu generalul Zottu și numit șef de Stat Major General*”. (1937, p. 12).

Așa considera că era rațional, dar perspectiva de a lucra, din nou, cu prințul Ferdinand nu îl încânta de loc. Totuși, așa cum rezultă din însemnările sale, legăturile permanente cu liderii conservatori Nicu Filipescu, Take Ionescu, Ionaș Grădișteanu (Ib., pp. 34, 38, 66-67, 71, 82, 138) ș.a. îi mențineau speranțele la această demnitate, mai ales în perspectiva unui guvern de uniune națională.

La 17 februarie 1915, generalul Iliescu nota că, după spusele locotenent-colonelului Ion Rășcanu, șeful Secției Operații din Marele Stat Major, „*Averescu a fost la Nicu Filipescu și i-a cerut să-l numească șeful Marelui Stat Major, în cazul formării unui guvern național. Acest lucru l-a spus Averescu și lui Arghirescu, care l-a repetat lui Rășcanu; acesta din urmă părea sincer când era contra acestei numiri, avându-se în vedere caracterul omului și necunoscute celor ce am pregătit noi în ipoteza B, de un an de zile*”. (Biblioteca Națională a României, f. 96).

Alexandru Averescu nu și-a îndeplinit visul de a fi, din nou, șef al Marelui Stat Major. La declararea războiului, el a fost investit comandant al Armatei a 2-a, pe care a comandat-o, cu excepția unei scurte perioade, când a condus gruparea de forțe ce a organizat manevra de la Flămânda, după propria concepție, până la sfârșitul lunii ianuarie 1918, atunci când a fost numit prim-ministru al țării. Relațiile reci cu regele Ferdinand, ce datau din timpul Campaniei de la sudul Dunării, adversitatea lui Ionel Brătianu, animozitățile din partea unor generali, toate acestea l-au împiedicat să ajungă la funcția pe care o dorea cel mai mult și pe care o considera cea mai potrivită pentru el.

Generalul Radu R. Rosetti, în *Mărturisirile* sale, făcea o caracterizare a potențialilor șefi ai Marelui Stat Major în cazul declanșării ostilităților. Referitor la Alexandru Averescu, el nota că „*era susținut de Take Ionescu și de Nicu Filipescu, dar nu avea încrederea Regelui, nici a lui Brătianu și nici a multor generali și ofițeri superiori. De altfel, nu voia*

Alexandru Averescu nu și-a îndeplinit visul de a fi, din nou, șef al Marelui Stat Major. La declararea războiului, el a fost investit comandant al Armatei a 2-a, pe care a comandat-o, cu excepția unei scurte perioade, când a condus gruparea de forțe ce a organizat manevra de la Flămânda, după propria concepție, până la sfârșitul lunii ianuarie 1918, atunci când a fost numit prim-ministru al țării.

Un alt pretendent la fotoliul de șef al Marelui Stat Major/Marele Cartier General era generalul Constantin Christescu. Acesta nu se bucura de aprecieri favorabile din partea unor oameni politici, cum ar fi Nicolae Filipescu, acesta considerându-l superficial și teoretic ca militar. Nu puțini considerau că suferea și din punct de vedere al caracterului, iar opțiunile sale se îndreptau spre Germania, cel puțin în prima fază a conflictului mondial.

a fi șef de Stat Major al Regelui, dar nu credea că postul de comandant de căpetenie nu i se cuvenea. Desigur că Averescu avea cunoștințe militare, cunoștea bine serviciul de stat-major. Socotesc, după multă gândire, că, îndepărtat de anumite influențe politice și cu un șef știind a-și impune voința, ar fi putut să fie un șef de stat-major acceptabil. Așa cum era însuși în circumstanțele de atunci, a arătat că cea mai bună definiție a lui este aceea dată de unul din soldații lui [Joseph Rudyard] Kipling⁶ mareșalului Lord Wolseley⁷, definiție care, în traducere liberă, ar fi: privirea (grija) îi era îndreptată cu un ochi asupra cercurilor influente (politice) și cu celălalt asupra binecuvântatei sale persoane”. (Rosetti, lb., p. 587).

Un alt pretendent la fotoliul de șef al Marelui Stat Major/Marele Cartier General (în situație de război, rămânând ca partea sedentară să mențină denumirea de pace) era generalul Constantin Christescu, în acel moment subșef (Stroea, Ghinoiu, 2016). Acesta nu se bucura de aprecieri favorabile din partea unor oameni politici, cum ar fi Nicolae Filipescu, acesta considerându-l superficial și teoretic ca militar (Biblioteca Națională a României, f. 18-19). Nu puțini considerau că suferea și din punct de vedere al caracterului (lb. F. 91, 205), iar opțiunile sale se îndreptau spre Germania, cel puțin în prima fază a conflictului mondial.

Radu R. Rosetti l-a caracterizat astfel: *„Era mai bine pregătit ca Iliescu, din punct de vedere strategic, tactic și ca ofițer de stat-major, nu din alte puncte de vedere. I se imputa o oarecare flexibilitate a caracterului și nu se bucura de încrederea factorilor determinanți. Fiind general tânăr, ar fi avut contra lui, ca și Iliescu, gelozia și reaua voință a multor generali. Repet că, din punct de vedere pur operativ, socotesc că era superior lui Iliescu și, ca și Averescu, cu un comandant de căpetenie știind să-și impună voința, ar fi putut să aducă servicii”.* (Rosetti, lb.).

Un pretendent surprinzător la șefia Marelui Stat Major a fost generalul Grigore Crăniceanu, ce fusese anterior atât ministru de Război, cât și șef al Marelui Stat Major, dar care se găsea în poziție de retragere, el părăsind armata după Campania din anul 1913.

⁶ Joseph Rudyard Kipling (1865-1936). Poet și prozator britanic, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în anul 1907. Este celebru pentru „*Cartea Junglei*” (1894).

⁷ Garnet Joseph Wolseley (1833-1913). Mareșal britanic de origine irlandeză, cu mare influență și prestigiu în armata britanică. A obținut succese militare în Războiul Crimeii, Sudan, Egipt, Birmania (Burma) etc. Între 1895 și 1900, a fost comandantul-șef al forțelor britanice.

La începutul lunii octombrie 1915, după marile înfrângeri înregistrate de armata rusă în vară, Ionel Brătianu a aprobat deplasarea generalului Crăiniceanu în Rusia, cu scopul de a analiza starea armatei ruse și de a convinge pe oficialii de la Petrograd să atace Bulgaria cu forțe suficiente (Biblioteca Națională a României, f. 231).

Dar, la 5 octombrie 1915, a pus câteva condiții, dintre care cea mai importantă era ca, la mobilizare, să i se dea șefia Marelui Stat Major (Ib., f. 232). După înfrângerea de la Turtucaia, generalul Crăiniceanu a fost numit comandant al Armatei a 2-a, în locul lui Alexandru Averescu, învestit mai întâi comandant al Armatei a 2-a, apoi al Grupului de armată ce îi purta numele și care a organizat celebra manevră de la Flămânda. Generalul Crăiniceanu nu a confirmat, astfel că a fost înlocuit, Averescu revenind la comanda Armatei a 2-a, după eșecul trecerii Dunării.

Opiniile asupra personalității și activității generalului Crăiniceanu sunt împărțite. El a fost unul dintre cei mai importanți teoreticieni militari de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, lucrările despre fortificații fiind foarte solide din punct de vedere științific (Otu, Oroian, Emil, 1997, pp. 129-135). Generalul Gheorghe Dabija, care a fost șeful său de cabinet pe timpul exercitării funcției de șef al Marelui Stat Major și ministru de Război, l-a apreciat foarte mult în *Amintirile sale* (2020, pp. 187-193). Alte aprecieri sunt mai nuanțate, unele chiar critice. Astfel, I.G. Duca scria că numirea lui Crăiniceanu în fruntea Armatei a 2-a era o greșeală: „Făcusem împreună cu Brătianu parte, în 1913, din cartierul lui Crăiniceanu, nota ilustrul memorialist, *ne putusem lesne convinge că era mai mult decât ciudat; de o nervozitate patologică, de o incoerență în hotărâri, de o lipsă de solitudine pentru trupa lui, de o brutalitate față de ofițeri, care ne înspăimântase. Și unul, și altul ne-am întors din Bulgaria cu simțământul că generalului Crăiniceanu nu trebuie să i se încredințeze nicio comandă, fiindcă este absolut incapabil să mai îndeplinească o asemenea însemnată și delicată misiune*”. (Duca, 1981, p. 27).

Foarte insistent bătea la porțile funcției de șef al Marelui Stat Major generalul Dumitru Iliescu, secretarul general al Ministerului de Război. El se afla în cea mai favorabilă poziție pentru acest onorant post. Era mâna dreaptă a premierului Brătianu și se bucura de prietenia acestuia, gestionase pregătirea armatei în vederea războiului, cunoscând în amănunt toate problemele, inclusiv pe cele ale planificării strategice,

După înfrângerea de la Turtucaia, generalul Crăiniceanu a fost numit comandant al Armatei a 2-a, în locul lui Alexandru Averescu. Generalul Crăiniceanu nu a confirmat, astfel că a fost înlocuit, Averescu revenind la comanda Armatei a 2-a, după eșecul trecerii Dunării.

La începutul lunii martie 1916, s-a stabilit ordinea de bătaie a armatei, care urma să funcționeze odată cu intrarea României în război. Gheorghe Dabija, în acel moment comandant al Batalionului 2 Vânători, care asigura garda Palatului Regal, a aflat că generalul Dumitru Iliescu va conduce Marele Stat Major, fie din postura de adjunct al generalului Vasile Zottu, fie ca șef direct al instituției.

avea suficiente conexiuni în rândul unor oameni politici, în primul rând liberali. *Însemnările* sale, din anii 1914-1916, arată că una dintre preocupările sale de bază în acești ani a fost blocarea aspirațiilor generalilor din eșalonul de vârf al armatei la șefia Marelui Stat Major.

La numirea sa au existat și numeroase împotriviri. Una dintre ele, insolită, îi aparține lui Gheorghe Dabija. La începutul lunii martie 1916, s-a stabilit ordinea de bătaie a armatei, care urma să funcționeze odată cu intrarea României în război. Gheorghe Dabija, în acel moment comandant al Batalionului 2 Vânători, care asigura garda Palatului Regal, a aflat că generalul Dumitru Iliescu va conduce Marele Stat Major, fie din postura de adjunct al generalului Vasile Zottu, fie ca șef direct al instituției. O asemenea perspectivă l-a îngrijorat, întrucât niciunul dintre cei doi nu avea calitățile necesare pentru această înaltă și decisivă funcție. *„Pe generalul Zottu, notează Dabija, nu-l vedeam deloc șeful de Stat Major al armatei de operații, era desigur un om cult, poate și un bun ofițer de geniu, dar atâta și nimic mai mult”.*

În ceea ce-l privește pe generalul Iliescu, acesta *„era un om foarte cult, avea o vastă cultură generală, era un bun tehnician și matematician, scriitoare inteligentă, cu o bună memorie, conversa variat, vioi și spiritual, plin de humor și tinerețe. Era simpatizat pentru calitățile lui sufletești, gata să îndeatorească, dar nu întotdeauna cu valoarea solicitatorului. Avea deci multiple calități de militar și om, dar nu-l vedeam deloc strategician”.*

Pe baza acestor aprecieri, ce aveau la bază un contact permanent cu propozabilii șefi și o foarte bună cunoaștere a situației armatei române și a corpului ei de comandă, locotenent-colonelul Dabija a încercat să împiedice numirea. A solicitat o audiență generalului Iliescu spre a-l convinge să renunțe la intenția sa. În timpul acesteia, Dabija i-a sugerat să ceară postul de ministru de Război, ocupat, în acel moment, de Ion Brătianu, prim-ministru. Această propunere se baza pe considerentul că, în calitatea sa de secretar general, Iliescu era *factotum* al ministerului. Răspunsul primit a fost dezamăgitor, generalul Iliescu fiind tranșant: *„Dar pentru ce? Eu vreau să fiu șeful Marelui Stat Major, războiul contra Austro-Ungariei va merge ca în unt. Îți închipui tu un cuțit fierbinte vârât în unt? Să știi că așa vom merge noi până la Buda-Pesta!”.*

Locotenent-colonelul Dabija a încercat să-l convingă că o asemenea perspectivă este puțin probabilă, întrucât va interveni armata germană,

care, chiar dacă era obosită (în acel moment, era în plină desfășurare sângeroasa bătălie de la Verdun), nu va lăsa să fie întors flancul armatei austro-ungare.

Argumentele nu l-au convins pe generalul Iliescu. Acesta l-a întrebat pe Dabija care ar fi cei mai îndreptățiți generali să accedă la acea funcție. El a făcut imprudența să-i numească pe Alexandru Averescu și Constantin Christescu.

Generalul Iliescu a tras concluzia că locotenent-colonelul Dabija este parte a unei conspirații menite să-l împiedice să-și atingă scopul. Regele Ferdinand îi ceruse lui Iliescu, în mai multe rânduri, să se deplaseze la Craiova, sediul comandamentului Corpului 1 Armată, pentru a stinge conflictul mai vechi cu Averescu. În spatele unei asemenea cerințe, după opinia lui Iliescu, se afla locotenent-colonelul Dabija. „Acum pricep eu chestia, i-a spus generalul, tu ai vorbit cu Prințul [Dabija comanda, în acel moment, Batalionul 2 Vânători, iar prințul moștenitor Carol, cu gradul de căpitan, era comandantul companiei 1 – n.a.], el a vorbit cu regele, acesta s-a lăsat influențat de o intrigă”.

Dezmințirile hotărâte ale lui Dabija, care i-a declarat că inițiativa era pur personală, fără niciun gând ascuns, nu au avut niciun rezultat, generalul Iliescu fiind convins că era „lucrat”. Rezultatul supărării lui s-a concretizat în ștergerea locotenent-colonelului Dabija de pe tabloul ofițerilor posibil a fi înaintați în grad la 1 aprilie 1916 (Dabija, lb., pp. 354-357).

SOLUȚIA. DUMITRU ILIESCU – „NAPOLEONUL ROMÂNIEI”

La 7 august 1916, Averescu s-a întâlnit cu Nicolae Filipescu, acesta informându-l „că Iliescu nu va fi Șeful de Stat Major. Acesta însuși i-a trimis răspuns că renunță. Și aceasta mi se pare o farsă, dar, în orice caz, dacă nu va fi Iliescu, cine va fi? Zottu? Iliescu mi-a spus și mie la minister, acum câtva timp, că nu se gândește a merge la M.C.G. I-am spus că foarte cumintește ar face, dar știam sigur că va fi altfel și altfel a fost”. (Biblioteca Națională a României, f. 239).

Într-adevăr, generalul Iliescu a câștigat competiția pentru șefia Marelui Stat Major, el fiind cel mai bine plasat. Dar, a fost o victorie parțială, întrucât Brătianu, luând în considerare opoziția din rândul militarilor, dar și a unor oameni politici, l-a numit, în prima fază, subșef. În realitate, generalul Iliescu a condus acțiunile armatei române în primele luni de campanie, generalul Zottu rămânând nominal șef al structurii.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Generalul Iliescu a câștigat competiția pentru șefia Marelui Stat Major, el fiind cel mai bine plasat. Dar, a fost o victorie parțială, întrucât Brătianu, luând în considerare opoziția din rândul militarilor, dar și a unor oameni politici, l-a numit, în prima fază, subșef. În realitate, generalul Iliescu a condus acțiunile armatei române în primele luni de campanie, generalul Zottu rămânând nominal șef al structurii.

Prestația generalului Iliescu în funcția de șef al Marelui Cartier General, mai întâi de facto și, apoi, de jure, a fost departe de cerințele înaltului post, deși anturajul lui îl gratula cu apelativul de „Napoleon” al României. Neavând o pregătire temeinică de stat majorist, fără o conduită constantă în timpul grelelor încercări, „sfâșiat”, după cum spunea I.G. Duca, de o parte din corpul de generali și ofițeri superiori, confruntat cu adversitatea unor oameni politici, generalul Iliescu a clacat.

În istoriografie, s-a discutat destul de mult pe marginea deciziei premierului de a-l menține în funcție pe generalul Zottu și a-l numi pe generalul Iliescu subșef al Marelui Stat Major (Marele Cartier General). În mod firesc, s-au emis mai multe ipoteze. Una dintre ele a fost aceea că o astfel de situație îi permitea cuplului Brătianu-Iliescu să controleze total situația. O a doua deriva din raporturile dificile ale guvernului român cu taberele beligerante și, în special, cu Tripla Alianță. Generalul Zottu ar fi fost bănuț de legături cu Centralii, el figurând și pe celebra listă a lui Günther, prin care s-au finanțat (corupt) masiv lideri politici, militari, ziariști etc. Brătianu l-a păstrat pe Zottu, el nedorind să genereze un nou conflict cu Puterile Centrale.

Aprecierile despre personalitatea sa sunt diferite. Radu Rosetti îl considera „un om de bine, cu simțămîntul onoarei foarte dezvoltat, cum a dovedit și prin sinuciderea sa, după dezastrul de la Turtucaia” (Rosetti, lb., p. 587).

Regele Ferdinand îl găsea pe generalul Zottu ineficient în funcția de șef al Marelui Stat Major (Biblioteca Națională a României, f. 98). De aceeași părere era și Nicolae Filipescu, liderul conservator numindu-l „momâia de Zottu” (lb., f. 151).

Prestația generalului Iliescu în funcția de șef al Marelui Cartier General, mai întâi *de facto* și, apoi, *de jure*, a fost departe de cerințele înaltului post, deși anturajul lui îl gratula cu apelativul de „Napoleon” al României. Neavând o pregătire temeinică de stat majorist, înconjurat de o clientelă pe care a cultivat-o și în timpul campaniei, păstrând același stil de viață, care i-a scandalizat pe mulți în acele vremuri de restriște⁸, fără o conduită constantă în timpul grelelor încercări, „sfâșiat”, după cum spunea I.G. Duca, de o parte din corpul de generali și ofițeri superiori, confruntat cu adversitatea unor oameni politici⁹, generalul Iliescu a clacat.

Radu Rosetti, care a susținut numirea sa în fruntea Marelui Cartier General, a ajuns, și el, să regrete decizia: „Trebuie să spun, scria Rosetti,

⁸ Între altele, el continua să organizeze și să participe la chefuri cu apropiații; în plus, și-a adus și iubita la Periș, sediul Marelui Cartier General.

⁹ Unul dintre cei mai mari critici ai activității lui Dumitru Iliescu era Nicolae Filipescu. Constantin Argetoianu aprecia că Ionel Brătianu îl folosise pe secretarul său general ca să-l manipuleze pe Filipescu, spre a-i domoli ieșirile sale publice în favoarea intrării grabnice în război (Cf. Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 373). După intrarea României în conflict și primele eșcuri, Nicolae Filipescu s-a dezlănțuit la adresa activității lui Dumitru Iliescu (Cf. Polizu-Micșunești, 1936, pp. 189, 239, 248, 262, 264-265, 268).

că, foarte curând, Iliescu a arătat că, dacă era deștept, cult, inimos, dacă era un minunat profesor, un tehnician de înaltă valoare și un bun administrator înțelegător al nevoilor, nu era nici strateg, nici tehnician, cum nici nu era pe deplin familiarizat cu executarea serviciului de stat-major în război. Pentru mine, a fost o grozavă deziluzie, cu atât mai grozavă, cu cât avusesem iluzii mai mari". (Rosetti, Ib., p. 588).

Prin urmare, schimbarea din funcție a devenit inevitabilă, în locul său fiind numit generalul Constantin Prezan, o decizie înțeleaptă, chiar dacă a generat nemulțumirea unora, dintre care se detașează generalul Averescu (Otu, 2009, pp. 103-106).

Generalul Iliescu a cerut să rămână în țară și să comande o mare unitate, dar Brătianu l-a trimis la Paris, ca reprezentant al Marelui Cartier General, ceea ce a accentuat criticile unor confrăți, care aveau dovada că era protejatul prim-ministrului.

Unii memorialiști și istorici au pus eșecul Campaniei din anul 1916 pe seama greșelilor generalului Iliescu atât din timpul neutralității, el fiind principalul responsabil al pregătirii armatei, cât și în nefericita campanie din lunile august-noiembrie 1916. Cu alte cuvinte, l-au transformat în „țap ispășitor”, ceea ce este o mare exagerare. Desigur, el nu s-a ridicat la nivelul cerințelor, dar situația geopolitică și geostrategică în care s-a găsit România, prinsă între cele două coaliții beligerante, starea economiei românești, preponderent agrară, marile neajunsuri ale armatei, acumulate decenii la rând, neîndeplinirea de către aliați a obligațiilor asumate prin Convenția din 4/17 august 1916, relațiile dificile cu aliatul rus, momentul neprielnic al intrării în conflict etc., toate acestea făceau din România victimă sigură în fața armatei germane și a aliaților ei. Cu sau fără Iliescu, rezultatul era același. Evident, unele episoade puteau fi evitate, cum ar fi umilitoarea înfrângere de la Turtucaia, dar, în ansamblu, victoria era foarte problematică.

CONCLUZII

Marele Stat Major și-a sporit, treptat, rolul și importanța în ansamblul structurilor militare superioare de conducere. În anii 1912-1916, el a devenit un instrument indispensabil în pregătirea armatei, în perspectiva intrării României în „Marele Război”. Funcția de șef al Marelui Stat Major a dobândit un prestigiu din ce în ce mai mare, fiind râvnită de mulți generali, mai mult sau mai puțin îndreptățiți.

Marele Stat Major și-a sporit, treptat, rolul și importanța în ansamblul structurilor militare superioare de conducere. În anii 1912-1916, el a devenit un instrument indispensabil în pregătirea armatei, în perspectiva intrării României în „Marele Război”. Funcția de șef al Marelui Stat Major a dobândit un prestigiu din ce în ce mai mare, fiind râvnită de mulți generali, mai mult sau mai puțin îndreptățiți.

În opinia lui Samuel Huntington, problema fundamentală este relația dintre elita militară profesională și puterea politică, dintre grupul de putere militar și grupul de autoritate civil. Or, competitorii la funcția de șef al Marelui Stat Major, înțelegând bine această realitate, au făcut numeroase diligențe pentru a fi în grațiile liderilor politici aflați la guvernare, aceasta reprezentând condiția esențială a materializării obiectivului.

S-a declanșat, astfel, o competiție acerbă pentru a o ocupa, ceea ce a consumat multe energii, ce puteau fi îndreptate mai bine spre ridicarea nivelului de pregătire a cadrelor și de instruire a trupei.

Rolul hotărâtor în desemnarea ocupantului acestui onorant fotoliu i-a revenit factorului politic, respectiv partidului aflat la guvernare și regelui, care era, potrivit Constituției din 1866, „capul puterii armatei”. Alegerea nu a ținut cont, în mod obligatoriu, de criteriile meritocratice, de pregătirea și calitățile celui desemnat, ci de alte considerente, preponderent subiective. Aceasta demonstrează că, în România, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, dar nu numai, a funcționat modelul „militar” și nu „militarist”, ca să preluăm o sintagmă a lui Alfred Vagt.

În opinia lui Samuel Huntington, unul dintre cei importanți teoreticieni ai raporturilor civili-militari, problema fundamentală este relația dintre elita militară profesională și puterea politică, dintre grupul de putere militar și grupul de autoritate civil. Or, competitorii la funcția de șef al Marelui Stat Major, înțelegând bine această realitate, au făcut numeroase diligențe pentru a fi în grațiile liderilor politici aflați la guvernare, aceasta reprezentând condiția esențială a materializării obiectivului.

În timpul crizei balcanice, Alexandru Averescu, bine pregătit profesional, era apropiat de cercurile conservatoare, ceea ce i-a înlesnit calea spre înalta funcție, de care a încercat să se achite cât mai bine. În cei doi ani de neutralitate (1914-1916), soluția aleasă de Partidul Național Liberal, cu deosebire de Ion I.C. Brătianu, nu s-a dovedit viabilă, generalul Vasile Zottu asigurând nominal șefia Marelui Stat Major.

Numirea generalului Dumitru Iliescu, prieten al prim-ministrului, în calitate de subșef al Marelui Cartier General, a fost una cu implicații nefericite asupra modului de desfășurare a Campaniei din anul 1916, fără ca ea să influențeze decisiv rezultatul confruntărilor.

Alegerea liderilor militari capabili a căzut, astfel, în sarcina elitei politice, iar fiecare eroare pe acest plan a avut consecințe dramatice pe câmpul de luptă. A dovedit-o cu prisosință „experimentul Iliescu”, din toamna anului 1916. La fel s-a întâmplat și în Franța, cu soluția „Robert Nivelle” (*Dictionnaire de la Grande Guerre*, 2008, pp. 741-743, 759-760).

BIBLIOGRAFIE:

1. Argetoianu, C. (2008). *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri, volumele I-II, părțile I-IV, 1871-1916*. Ediția a II-a, revăzută și întregită de Stelian Neagoe. București: Editura Machiavelli.
2. Mareșal Averescu, Al. (1937). *Notițe zilnice din războiu 1914-1916 (Neutralitatea)*. Ediția I. București: Institutul de Arte Grafice și Editură „Apollo”.
3. Black, J. (2004). *Rethinking Military History*. Routledge, London & New York.
4. General-locotenent (r.) Cătănici, A. (coord.) (2014). *Șefii Statului Major General. Enciclopedie*. București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei.
5. General-colonel Cioflină, D. (coordonator). (1994). *Istoria Statului Major General Român. Documente 1859-1947*. București: Editura Militară.
6. Dabija, Gh.A. (2020). *Amintiri din cariera militară. Oameni, tipuri, obiceiuri, moravuri și sisteme de altădată*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și indice de Petre Otu și Vasile Popa. București: Editura Militară.
7. Damean, M. (2013). *Personalitatea omului politic D.A. Sturdza*. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun.
8. Droz, J. (2006). *Istoria Germaniei*. Traducere: Ecaterina Crețulescu, prefață și note: Alin Ciupală. Ediția a II-a. București: Editura Corint.
9. Duca, I.G. (1927). *Amintiri politice*. Vol II. Colecția „Memorii și mărturii”. München: Jon Dumitru Verlag.
10. General Ilescu, D. (1924). *Documente privitoare la războiul pentru întregirea României. Discurs rostit în ședința Senatului de la 13 iunie 1924*. București: Imprimeria Statului.
11. Iordache, A. (1972). *Viața politică în România 1910-1914*. București: Editura Științifică.
12. N. Iorga (1913). *Acțiunea militară a României. În Bulgaria cu ostașii noștri*. Vălenii de Munte: Tipografia Societății „Neamul Românesc”.
13. Idem (1934). *Orizonturile mele. O viață de om II. Lupta*. București: Editura N. Stroilă.
14. Lascarov-Moldoveanu, Al. (1915). *Zile de campanie: iunie-iulie 1913. Impresii observații, caracterizări*. București: Stabiliment de arte grafice „Energia”.
15. Maiorescu, T. (1995). *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*. Volum editat de Stelian Neagoe. București: Editura Machiavelli.
16. Mamina, I., Bulei, I. (1994). *Guverne și guvernanți (1866-1916)*. București: Silex, Casă de Editură, Presă și Impresariat S.R.L.
17. Marghiloman, Al. (1927). *Note politice, vol. I, 1897-1915*. Editura Institutului de Arte Grafice „Eminescu”.

18. Otu, P. (coord.) (2006). *Reforma militară și societatea în România (1878-2008). Relaționări externe și determinări naționale*. București: Editura Militară.
19. Otu, P. (2009). *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei*. București: Editura Militară.
20. Idem (2012). *Cercul Militar Național*. București: Editura Militară.
21. Idem (2015). *Echipă nouă, probleme vechi. Ministeriatul lui Ion I.C. Brătianu la Război (1914-1916)*. Pitești.
22. Idem (2017). *România în Primul Război Mondial. Vol. I. Criza balcanică*. București: Editura Litera.
23. Idem (2019). *Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul omul politic, legenda*. Ediția a II-a. București: Editura Militară.
24. Otu, P. (coord.), Oroian, T., Emil, I. (1997). *Personalități ale gândirii militare românești*. Vol I. București: Editura Academiei de Înalte Studii Militare.
25. Colonel Parfeni, V. (1914). *Studiu istoric al campaniei româno-bulgare din anul 1913*. București: Tipografia modernă „Cultura”, Societate colectivă.
26. Petrescu, C. (1914). *Istoricul campaniei militare din anul 1913*. București: Imprimeria „Jockey Club”.
27. Polizu-Micșunești, N. (1936). *Nicolae Filipescu. Însemnări 1914-1916*. București: Tipografia ziarului „Universul”.
28. General Rosetti, R.R. (2020). *Mărturisiri, volumele I-III*. Îngrijire de ediție, studiu introductiv și note de dr. Maria Georgescu. București: Editura Litera.
29. Schneider, F. (1964). *Histoire des Doctrines Militaires*. Paris: Presses Universitaires de France.
30. Stroea, A., Ghinoiu, M. (2016). *Generalul Constantin Christescu – seniorul artileriei române*. București: Editura Militară.
31. Zbucnea, Gh. (1999). *România și războaiele balcanice. 1912-1913. Pagini de istorie sud-est europeană*. București: Editura Albatros.
32. *A Concise History of the Balcan Wars 1912-1913* (1998). Hellenic Army General Staff.
33. *Anuarul Armatei pe anul 1909* (1909). București: Atelierele Grafice SOCEC.
34. *Anuarul Armatei Române. Anul 1915* (1915). București: Tipografia și stabilimentul de artegrafice George Ionescu.
35. *Armata Română în timpul ultimelor 40 de ani. 1866-1906. Administrația Centrală a Războiului*. (1906). București: Stabilimentul Grafic Albert Baer.
36. *Armata României și politica națională* (2015). Brăila. Muzeul Brăilei „Carol I”: Editura Istros.
37. *Apărarea Națională și Parlamentul României* (1992). Vol. I. București: Editura Militară.
38. Biblioteca Națională a României, fond Saint Georges, dosar nr. 4019.

Competiția pentru șefia Marelui Stat Major în anii crizei balcanice
și ai neutralității (1912-1916)

39. *Dictionnaire de la Grande Guerre 1914-1918* (2008). Sub direcția lui François Cochet și Rémy Porte. Paris: Robert Laffont.
40. Ministerul Afacerilor Străine (1913). *Documente Diplomatice. Evenimentele din Peninsula Balcanică. Acțiunea României. 20 septembrie 1912-1 august 1913*. București.
41. *Miniștrii Apărării Naționale. Enciclopedie*. (2012). București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei.
42. *Monitorul oastei*, nr. 21 din 3 iunie 1860.

